

10 1550  
C-2 7/09/1967

TOELICHTING bij het besluit tot vaststelling van een beschermd dorpsgezicht ex artikel 20 van de Monumentenwet in BOURTANGE, gemeente Vlagtwedde.

Het beschermde dorpsgezicht omvat het op de bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg tek. nr. 170) door een stip-pellijn omgrensde gebied.

In 1593 werd op een smalle zandrug in het moerasgebied van het aloude Westerwolde de vesting Bourtange voltooid. Gelegen aan de hoofdweg van Winschoten naar Westfalen speelde de door grachten omgeven vijfhoekig gebastioneerde vesting in de 17de en 18de eeuw als verdedigingswerk op de grens met Duitsland een belangrijke rol. Door opdroging van de moerassen aan het einde van de 18de eeuw en het begin van de 19de eeuw nam de sterkte evenwel zo in betekenis af, dat in 1851 de vesting als verdedigingswerk werd opgeheven. De plaats kreeg een burgerlijke bestemming en de Lege-ringsgebouwen werden gewijzigd tot woonsteden voor de zich daar vestigende boeren en ambachtslieden. Omstreeks die tijd is een aantal grachten gedempt en is de omwalling vrijwel geheel ver-dwenen. Van de oorspronkelijke regelmatig gebastioneerde vijf-hoek, die aan de Munsterense kant nog was voorzien van een kroonwerk en twee hoornwerken, zijn fragmenten overgebleven. Duidelijk is de gebastioneerde aanleg ook thans nog in een ge-deelte van de Vestinggracht, die aan de noordwestzijde de bui-tenste omgrachting vormde, zichtbaar. De dichtgeworpen grachten zijn vooral in de noordoostelijk aangrenzende weilanden goed te onderscheiden. Voorts blijkt uit de verkaveling de grootte van het vroegere verdedigingswerk.

Goed bewaard gebleven is evenwel de ruimtelijke indeling van de bewoningskern, die bestaat uit een vijfzijdig pleintje, thans Marktpluin geheten, en een aantal van daaruit radiaal gerichte straatjes, die onderling door dwarswegjes zijn ver-bonden. Zowel het profiel als de in patroon gelegde zwerfkeien-verharding is vrijwel ongeschonden. Naast de indeling van de bewoonde kern zijn voor het oudheidkundige karakter van belang

4.110520053003

de panden Marktpllein 4, het z.g. "Commandeurshuis", Marktpllein 6, de voormalige Majoorwoning, voorzien van een ankerdatering 1647 en Marktpllein 5-7, de vroegere militaire bakkerij, in ankers gedateerd 1661. Ook de boombeplanting met linden op de Markt is voor het aspect van betekenis. Reeds in de 17de eeuw kwam op dezelfde plaats een beplanting voor.

Hoewel Bourtange zich niet meer als belangrijk bolwerk in het voormalig moerasgebied manifesteert, blijkt toch uit het patroon van de aanleg de eertijds aanwezige beslotenheid. Historisch gezien is de plaats van betekenis aangezien vrijwel nergens in Nederland de ruimtelijke structuur van de bewoningskern van soortgelijke fortificaties bewaard is gebleven. Het is derhalve van algemeen belang dat het behoud van deze bijzondere situatie in de toekomst wordt gewaarborgd op grond van een bescherming krachtens artikel 20 van de Monumentenwet.

Bij de omgrenzing van het beschermde gebied is rekening gehouden met de plannen van de "Werkgroep Reconstructie Vesting Bourtange" die voor het herstel van de vesting door het gemeentebestuur in het leven is geroepen.